

УДК 316.012 (316.6)

Гендерна культура як соціологічний концепт: до постановки проблеми

І.О. СВЯТНЕНКО

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, E-mail: romanenko.jura@gmail.com

Авторське резюме

В статті досліджуються засади соціо-системологічного аналізу гендерної культури як складника культурної системи, соціально-інституційної організації, соціетальної психіки та тілесності. Соціологічна концептуалізація гендерної культури передбачає її оцінку на чотирьох рівнях аналізу: аксіосферно-смысловому, соціально-інституційному (соціогруповому), соціетально-психічному (індивідуально-психічному) та соматичному.

Дослідження гендерної культури українського суспільства показує, що її особливостями є всебічна сакралізація жіночого начала та жінковладдя при міноритарному соціогендерному статусі чоловіків, їх віктимізації та скотомізації; переважання серед жінок соціальних мереж та комунікативних кіл при загальній атомізованості чоловіків та слабкості спільнототворення серед них як гендерної групи; наявність всебічних можливостей застосування щодо жінками щодо чоловіків гендерного насильства, починаючи від афективного тероризування і закінчуючи морально-етичною, педагогічною та правовою репресією через судову систему матриархальної держави; відмінна від європейської нуклеарної сім'ї модель гендерних розстановок в едиповому трикутнику, що тягне за собою формування трансгендерних ідентичностей; порушення збалансованості соціального віддзеркалення маскуліності за умови репресивного ставлення до маскуліної агресії при всебічному заохоченні з боку інституцій соціалізації квазі-маскулінних патернів гендерної поведінки жінок.

Ключові слова: гендер, гендерна ідентичність, гендерна культура, матриархальний сексизм, гендерна трансфігурація

Gender culture as a sociological concept: the formulation of the problem

I.O. SVYATNENKO

Classical private university, Zaporizhzhya, Ukraine, E-mail: romanenko.jura@gmail.com

Abstract

The article investigates the foundations of socio-systemological analysis of gender culture as a component of the cultural system, social and institutional organizations, societal psyche and physicality. Sociological conceptualization of gender culture provides its assessment on the four levels of analysis: aksiosferno-semantic, social and institutional (sotsiohrupovomu), societal and mental (individual mental) and physical.

The study of gender culture in Ukrainian society shows that its features are comprehensive and sacred feminine in femem-power by so minority status of men and their victimization; prevalence among women of social networking and communication circles in general atomizovanosti men and weaknesses spilnototvorennya including both gender groups; the presence of extensive opportunities to use women against men on gender-based violence, from affective terrorizing and ending with the moral, ethical, educational and legal repression through the court system matriarchal state; different from the European model of the nuclear family

© I.O. Святненко, 2015

constellations in gender oedipal triangle, which results in the formation of transgender identities; breach of balancing social reflection masculinity provided a repressive attitude towards masculine aggression with the full encouragement of the institutions of socialization patterns of gender behavior kvazimaskulinnyh women.

Keywords: gender, gender identity, gender culture, patriarchal sexism, gender transfiguration

Постановка проблеми. Сучасне суспільство переживає болісні процеси гендерної трансфігурації. Ці процеси супроводжуються не просто змінами усталених гендерних сценаріїв поведінки, стереотипів та норм. Вони ініціюють тектонічні зсуви на всіх рівнях інституційної організації соціальної системи.

До недавнього часу гендерні ідентичності розглядалися як явище переважно мезорівневого, якщо не мікрорівневого масштабу, яке наближалось до предмету дослідження соціальної психології. В нинішній час подібна теоретична міноритарність гендеру, гендерної ідентичності та гендерної культури поставлена під сумнів, оскільки всезростаюча наскрізність соціуму, яка формується під впливом інформаційних технологій, не дозволяє розглядати його як острівце утворення міжстатевих відносин. Гендерна культура як складова культурної системи «просотує» всі щаблі інституційної ієрархії суспільства, починаючи від релігії, ідеології та філософії і закінчуючи системою сім'ї, виховання та тілесної соціалізації. Проблематичним для сучасної соціології можна вважати стан концептуальної фрагментованості та часткової рефлексивності цього концепту, який охоплює собою культуру, соціальну систему, соціально-психіку та тілесність [10]. Саме тому можна вести мову про дефіцит соціо-системологічних досліджень гендерної культури як складника культурної системи, соціально-інституційної організації, соціально-психіки та тілесності.

Метою дослідження є визначення гендерної культури як соціологічного концепту та побудова авторської схеми зазначеного концепту. Завданнями статті, у зв'язку із визначеною метою, є:

а) визначення теоретико-методологічних засад та виокремлення засадничих парадигм дослідження гендерної культури;

б) побудова авторської схеми концепту гендерної культури.

Невизначена наукова проблема, якій присвячено статтю. Статтю присвячено проблемі визначення засад соціо-системологічного аналізу гендерної культури як складника культурної системи, соціально-інституційної організації, соціально-психіки та тілесності.

Аналіз досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми. Аксіологічні визначення гендерної культури включають розуміння гендерної культури як аксіосфери, в якій системоутворювальними компонентами якої є гендерні цінності. В такій логіці гендерна культура може розглядатись

як середовище символів, які мають потенціал трансцендування [12], себто, володіють аутопозитивними властивостями.

В аксіологічній парадигмі, крім П. Сорокіна, А. Кребера, О. Шпенглера, працюють також Т. Парсонс та Н. Луман, а з українських дослідників - Ю. Романенко та автор цієї статті [10]. Істотними для визначення є протиріччя між духовним рівнем гендеру (гендер, який різні соціальні суб'єкти позиціонують як значущий), соціально-системним, соціально-інституційним та соціально-стратифікаційним рівнями (гендер (гендери)), який фактично відтворюється в функціонуванні соціальної системи, її інституцій та організацій як значущий); соціально-психічний (гендер як ціннісно-преферований образ (образи) макропсихіки соціальних груп та особи); соціально-тілесний (легітимовані патерни організації тіла та тілесності). При цьому культура розглядається саме як горизонт трансцендування, складна система ідеально-трансцендентних конструктів, реалізація яких вступає в конфлікт із девіантофільними диспозиціями людини. До аксіологічних визначень відносяться також визначення культури З. Фрейда, який констатував наявність вічного конфлікту між цензурою як інтерналізованими універсальними культурної системи, та інтенціями безсвідомого на задоволення (типова психоаналітична дихотомія «реальність versus задоволення») [17, с.151-156].

Нормативно-поведінкові визначення гендерної культури включають розуміння гендерної культури як системи нав'язування стандартів гендерно-специфікованої поведінки через нормативно-відформатовані соціальні рефлекси. При цьому такі нормативно-відформатовані соціальні рефлекси мають, в логіці біхевіористично-орієнтованих напрямків соціологічного теоретизування, формуватись як продукт наслідування через навчіння (learning). Суб'єкт навчіння, отже, пропонує прийнятний до наслідування вірець, який має бути засвоєний об'єктом навчіння через наслідування його поведінки.

Окремого аналізу потребує структурно-діяльнісні визначення гендерної культури, які фактично виступають продовженням марксистського соціологізму та виводять гендерну культуру із структури виробничих відносин, які є доміантними в тому чи іншому суспільстві із притаманною йому стратифікаційною архітектонікою та відповідним інституційним профілем [2, 6, 7].

В цій парадигмі позиціонує себе, наприклад, Е.С. Маркарян, для якого культура роз-

глядається як одна із засадничих технологій діяльності, себто, структурованих алгоритмів перетворення людиносировини-індивіда на готовий продукт типізованої особистості через соціалізацію-аккультурацію її на соціальному конвейері культурної системи суспільства [5].

Багато в чому структурно-діяльнісні визначення перетинаються із соціо-біхевіористськими, оскільки культура як одна із технологій діяльності розглядається як інституціалізована на рівні виробничих відносин констеляція патернів обробки людей людьми, лише з тією відмінністю, що ця обробка виступає не самостійним сегментом научіння, а функціонуванням інституцій, залежних від домінуючої форми власності, відносин між класами та інституційного профілю суспільства.

Так, Л. Уайт характеризує культуру як організацію повторюваних реакцій членів суспільства, поєднання автоматизованої поведінки і поведінкових результатів, з чого випливає, що гендерна культура суспільства є однією з технологій відформатовування індивіда під домінуючі гендерні образи (статусно-рольові моделі) та імпліцитно-присутні в них соціальні скрипти (сценарії взаємодії) носіїв конкретних гендерних груп одна із одною та із суспільством в цілому [15;16, с.17-49; 18, с.335-356].

Пріоритетною для автора цієї статті є системна модель культури-соціальності-психіки-тіла, розроблена Ю. Романенком [10, с.15-86]. Саме вона є методологічно-найповнішою в аспекті розуміння гендерної культури як аксіосоціо-психо-соматичного утворення.

Виклад основного матеріалу. Гендерну культуру в даному дослідженні автор розглядатиме як сукупність соціокультурних образів-уявлень щодо приписування чоловічого та жіночого (маскулінного та фемінного) чоловікам і жінкам як носіям певної біологічної статі щодо їх духовно-ціннісної значущості в суспільстві, можливих статусно-рольових комплексів, які визначаються з контенту цієї значущості, нормативно-прийнятних (та девіантних) для культурної системи соціо-психічних стереотипів (патернів) свідомісної та поведінкової сфери та особливостей тіла та тілесності різних гендерних груп.

Таким чином, в гендерній культурі в даній статті ми будемо вирізняти наступні формоелементи:

а) аксіологічно-смыслеутворювальний, або аксіосферний, пов'язаний із визначенням цінності чоловічого та жіночого, а також різних форм змішаних, розщеплених, інвертних та первертних гендерів;

б) гендерно-стратифікаційний, пов'язаний із визначенням ієрархій різних гендерних груп та їх статусно-рольових комплексів та детермінований компонентом а);

в) соціально-психічний, представлений сценаріями, стереотипами (патернами) свідо-

місної та поведінкової сфери носіїв різних гендерних ідентичностей в контексті існуючих в суспільстві гендерних ієрархій;

г) соціально-тілесний, який стосується уявлень про нормативну та девіантну тілесність в усіх її проявах (починаючи від тіла і закінчуючи різними проявами тілесності гендерних ідентичностей в тих чи інших культурних продуктах, просторах, середовищах).

Для прикладу спробуємо здійснити теоретичну екстраполяцію наведеної схеми на гендерну культуру українського суспільства.

На аксіосферному рівні відбувається преферування атрибуцій жіночого, материнського, безформно-хтонічного та безсвідомого гендерного образу, сумованого в праструктурі колективного безсвідомого - архетипі Великої Матері та її символічних ізоморфах (Берегиня, Божа Матір тощо). Оскільки ядром культурної системи суспільства виступає релігія як комплексне утворення, представлене моделями смислоутворення, соціальними практиками та інституціями, відповідним типом соціального характеру, які опосередковують зв'язок індивідуальної психічної системи із духовною реальністю, а сама духовна реальність постає як частково (і переважно частково) опредметнена в культурі суспільства, то сакральні образи релігії, маючи осьовий (наскрізний) щодо культурної системи статус, частково імплементаються в образи інших сегментів культури, в тому числі - гендерної.

Отже, в гендерній культурі українського суспільства відбувається сакралізація матері та материнства, як і жіночого начала загалом. Маємо певні підстави вести мову про приховану матерологію та геніколатрію як неінституціалізовані практики жінокообожнення та ідеалізації жіноцтва в сфері соціальної моралі. Зазначене положення буде підтверджено в подальших наукових дослідженнях автора із використанням методу кейс-стаді, предметом яких стануть скрипти архетипового переносу в українській гендерній культурі.

На гендерно-стратифікаційному рівні відбувається визначення ієрархії гендерних груп у вигляді статусно-вищої гендерної групи жінок із маскулінним (розщепленим) гендером та гендерної групи чоловіків, гендерно-ідентифікованих за формально-біологічними (тілесними) ознаками та їх статусно-рольових комплексів у вигляді поведінки домінування-покори (домінантом виступає жінка, об'єктом домінування - чоловік).

Гендерний статус змішаних, розщеплених, інвертних та первертних гендерів (гомосексуалів, бісексуалів, зоофілів, педофілів, некрофілів тощо) визначається за логікою подвійних стандартів: за умови припущення жінкою відповідної гендерно-інвертованої (первертованої) поведінки соціально-стереотипне ставлення перебуває в континуумі «ігнорування-потуран-

ня», за умови припущення подібної поведінки чоловіком - репресія, засудження (соціальна стигматизація), до криміналізації включно. Таким чином, в умовах українського суспільства є достатні підстави вести мову про матриархальний сексизм як інституціалізований на рівні соціальної моралі і права практики прихованої/відкритої репресії щодо виявів біологічно-відповідної маскулінності із відповідними стигматизаційними наслідками щодо будь-яких виявів чоловіками соціопсихічної автономії при преферуванні соціальної селекції гендерно-девіантних груп чоловіків (здебільшого із виявами латентного пасивно-гомосексуального гендеру). Саме такі девіантні (щодо біологічної статі) гендерні групи чоловіків формують базисну групу для подальшого відтворення матриархальної української сім'ї.

До речі, їх формування відбувається через відповідні моделі пасифікаційної гендерної соціалізації, в якій відповідні суб'єкти (вихователі, вчителі середніх шкіл, викладачі вишів) є задіяними як інституційні саппорти системи матриархальної соціалізації на рівні сім'ї. Пасифікаційна гендерна соціалізація має місце в умовах специфічної соціально-рольової розстановки, яка дозволяє жінці здійснювати периферизування чоловіка як актора морально-педагогічного авторитету із нав'язуванням йому переважно заробітчанських функцій із фактичним позбавленням його зв'язку із дітьми шляхом застосування інструментів знецінювальної морально-етичної репресії.

Основи для вторинної пасифікаційної соціалізації закладаються в процесі сімейного виховання через відповідні моделі менеджменту соціальних віддзеркалень, які жінка-мати реалізує в сім'ї через атрибутований на рівні соціальної моралі авторитет, який дозволяє їй здійснювати щодо чоловіка морально-педагогічну владу і виступати для нього джерелом морально-ціннісних референцій. Реалізація такої морально-педагогічної влади за умови підвищеної агресивізованості поведінки жінок сприяє набуттю ними статусу ідеалізованого об'єкта, який отримує відповідні статусно-рольові переваги в менеджменті віддзеркалень, аналіз яких розгорнутим чином є представленим в теорії соціальної драматургії І. Гофмана.

Варто відзначити, що позбавленість чоловіцтва внутрішньо-групового джерела морально-ціннісних референцій та загальна дефіцитарність в українському суспільстві ідеології патріархального сексизму зумовлює підвищену навіюваність чоловіків із переважаючою українською етнічною ідентичністю щодо такого соціо-морального впливу та виховання із гендерно-трансфігураційними стандартами.

В даному дослідженні ми будемо вести мову про так звані практики прихованої гендерної трансфігурації та формування периферійно-безсвідомих диспозицій трансгендеру як у чоло-

віків, так і у жінок. Засобами імплементації трансгендеру можуть виступати різнопланові техніки заохочення протилежних щодо біологічної статі моделей гендерної свідомості та поведінки при супутній морально-педагогічній легітимації та репресії виявів опору та непокори з боку чоловіків щодо прихованого гендерного насильства.

Соціалізація жінок як напівчоловіків із чоловічими правами та жіночими обов'язками, а чоловіків - як жінок за умови відсутності у них духовно-культурного та морально-педагогічного авторитету щодо жінок сприяє викривленню гендерного самосприйняття представників обох статевих груп на користь відхилення від чистого (маскулінного/фемінного) гендеру в бік девіантних гендерних груп.

Йдеться про приховані трансгендерні ідентичності, які, хоча і не зазнають чіткої ідентифікації через відкрите відтворення моделей гендерно-специфічної свідомості протилежної статі, проте, набувають периферизованого вираження у вигляді соціо-характерологічних та тілесних ознак (агресивізованість поведінки жінок, морально-етичні експансії в чоловічу комунікацію із елементами її форматування та коригування; покірливо-мазохістські патерни поведінки чоловіків щодо жіночої агресії та гендерного насильства, потурання їх емоційному тиску та послуговування різними способами соціального ескапізму задля уникнення відкритого гендерного конфлікту: втеча в трудову діяльність, хоббі, відпочинок, шоппінг тощо); інволюційні тенденції розвитку тілесності чоловіків, посилення пікноїдності та пікномофності при зворотньому (еволюційному) векторі розвитку жіночої тілесності в бік посилення атлетичності/астенічності та нормалізації ваги за рахунок вибіркового структурування харчових раціонів (за умови факту наявності влади жінки в сфері встановлення стандартів фізичної культури та соціалізації тілесності).

Інституціалізація гендерно-дискримінаційних щодо маскулінності практик відбувається шляхом впровадження в чинне законодавство відповідних норм-приписів, які уможливають формування стереотипів стигматизованого чоловіцтва, коли відповідні прояви чоловічого і маскулінного зазнають спочатку соціально-моральної, а згодом - державно-правової репресії.

На соціетально-психічному рівні (фактично - рівні менталітету та макроідентичності українства як титульної етногрупи) відбувається соціокультурна легітимація гендерного насильства жінок щодо чоловіків (твердження стосовно застосування чоловіками епізодичного насильства щодо жінок можна розглядати саме як епізодичні вияви девіантної поведінки (гендерної соціопатії) на тлі систематичної віктимізації та скотомізації чоловіків як соціогендерної групи, на що вказує в своїх дослідженнях Г. Бондар, В. Крячко та Ю. Розя [1, 4, 9].

На рівні тілесності негативна стигматизація, дискримінаційні та віктимізаційні практики зазнають продовження у вигляді латентного програмування чоловіків на ауто-суїцидальну поведінку та щеплення танатофілії через блокування адекватного катексису, зв'язком між якими було доведено в концепції З. Фрейда та підтверджено в структурному функціоналізмі Т. Парсонса [8; 17, с.151-156]. Танатофілічність як диспозиція українського менталітету фігурує в дисертаційному дослідженні В. Крячка, який, щоправда, не наводить даних щодо передумов її формування в етногенезі, але, це не перешкоджає висунути припущення щодо зв'язку між танатофілічністю як диспозицією менталітету та соціального характеру та перманентною незавершеністю в соціально-історичному перформативі України, про яке говорить у своїй монографії Ю. Романенко [10, с.16-85]. Переважання соціально-історичних зривів, зламів та незавершених було детерміновано, з одного боку, зовнішніми чинниками, проте, автор має підстави віддавати перевагу точці зору щодо переважно внутрішньої зумовленості ідеології поразки такими диспозиціями українського менталітету, як фемінність та матернальність, які індукували розмивання кордонів ідентичності спільноти (дифузю ідентичності) та спричиняли регресивне елітоутворення.

Висновки. Соціологічна концептуалізація гендерної культури передбачає її оцінку на чотирьох рівнях аналізу: аксіосферно-смиловому, соціально-інституційному (соціогруповому), соціетально-психічному (індивідуально-психічному) та соматичному.

Дослідження гендерної культури українського суспільства показує, що її особливостями є всебічна сакралізація жіночого начала та жінковладдя при міноритарному соціогендерному статусі чоловіків, їх віктимізації та скотомізації; переважання серед жінок соціальних мереж та комунікативних кіл при загальній атомізованості чоловіків та слабкості спільнотутворення серед них як гендерної групи; наявність всебічних можливостей застосування щодо жінками щодо чоловіків гендерного насильства, починаючи від афективного тероризування і закінчуючи морально-етичною, педагогічною та правовою репресією через судову систему матриархальної держави; відмінна від європейської нуклеарної сім'ї модель гендерних розстановок в едиповому трикутнику, що тягне за собою формування трансгендерних ідентичностей; порушення збалансованості соціального віддзеркалення маскуліності за умови репресивного ставлення до маскуліної агресії при всебічному заохоченні з боку інституцій соціалізації квазімаскулінних патернів гендерної поведінки жінок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондар Г.Г. Соціокультурні засади концептуалізації гендерної нерівності в українському суспільстві. / Бондар Г.Г. - Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01. - теорія та історія соціології. - Запоріжжя, Класичний приватний університет, 2012.-266 с.
2. Каган, М.С. Системный подход и гуманитарное знание. Избранные статьи [Текст] / М.С. Каган. - Л.: Изд. Ленинград. ун-та, 1991. - 384 с.
3. Кребер А. Избранное: Природа культуры [Текст] / Альфред Кребер. - М.: РОССПЭН, 2004. - 1008 с.
4. Крячко В.І. Українська ментальність: соціодіагностичний аспект. / В.І. Крячко. - Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01. - теорія та історія соціології. - Запоріжжя, Класичний приватний університет, 2010.-216 с.
5. Маркарян Э.С. Вопросы системного исследования общества [Текст] / Э.С. Маркарян. - М.: Знание, 1972. - 62 с.
6. Орлова Э.А. Морфология культуры [Текст] / Э.А. Орлова // Культурология. XX век: словарь. - СПб.: Универ. книга, 1997. - 408 с.
7. Осокин Ю.В. Система культуры [Текст] / Ю.В. Осокин // Культурология. Энциклопедия: в 2 т. Т. 2. - М.: РОССПЭН, 2007. - С. 479-483.
8. Парсонс Т. Система современных обществ [Текст] / Толкотт Парсонс; перевод с англ. - М.: Аспект Пресс, 1997. - 270 с.
9. Розя Ю.Ю. Смертність в Україні: теоретико-соціологічний аспект. - Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01. - теорія та історія соціології. - Запоріжжя, Класичний приватний університет, 2013.-218с.
10. Романенко Ю.В., Святненко І.О., Поцелуйко А.О., Ташенко А.Ю., Медведєва Ю.Ю. Етнічні ідентичності в дзеркалі тілесності та практик харчування. - Монографія 5-ти авторів/Ю.В. Романенко, І.О. Святненко, А.О. Поцелуйко, А.Ю.Ташенко, Ю.Ю. Медведєва. - К.: Вид-во ДУТ, 2015.-437 с.
11. Сорокин П.А. Кризис нашего времени [Текст] / П.А. Сорокин; перевод с англ. // Человек. Цивилизация. Общество / общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов. - М.: Политиздат, 1992. - С. 427-504.
12. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика: Исследование изменений в больших системах искусства, истины, этики, права и общественных отношений [Текст] / П.А. Сорокин; перевод с англ., коммент. и статья В.В. Сапова. - СПб.: Изд-во Русского Христианского гуманитарного Института, 2000. - 1056 с.
13. Термодинамический детерминизм Л. Уайта. Структура культуры [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://theory-culture.info/teoriya-kuljtur-luajta.html>. - Заглавие с экрана.
14. Транссексуализм (изменение пола) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://medportal.ru/enc/>

sexology/sextrable/5/

15. Уайт Л.А. Избранное: Наука о культуре [Текст] / Лесли Уайт; перевод с англ. – М.: РОССПЭН, 2004. – 960 с.

16. Уайт Л.А. Понятие культуры [Текст] / Лесли Уайт; перевод с англ. Е.М. Лазаревой // Антология исследований культуры: в 2 т. Т. 1. Интерпретации культуры / Сост. С.Я. Левит. – СПб.: Университет. книга, 1997. – С. 17-49.

17. Фрейд З. Недовольство культурой [Текст]/З. Фрейд // Антология культурологической мысли / авт.-сост. С.П. Мамонтов, А.С. Мамонтов. – М.: Изд-во РОУ, 1996. – С. 151-156.

18. White, L.A. Energy and the Evolution of Culture / L.A.White // American Anthropologist, Vol. 45, No. 3, Part 1, 1943. – P. 335-356.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2015

REFERENCES:

1. Bondar H.H. Sotsiokul'turni zasady kontseptualizatsiyi hendernoyi nerivnosti v ukrayins'komu suspil'stvi. Dysertatsiya na здobuttya naukovooho stupenya kandydata sotsiolohichnykh nauk za spetsial'nistyuu 22.00.01. - teoriya ta istoriya sotsiolohiyi (Social and cultural principles conceptualization of gender inequality in Ukrainian society).- Zaporizhzhya, *Klasychnyy pryvatnyy universytet*, 2012.-266 p.

2. Kagan, M.S. Sistemnyy podhod i gumanitarnoe znanie. Izbrannyye statii (The systems approach and the humanities. Selected articles). – L.: *Izd. Leningrad. un- ta*, 1991. – 384 p.

3. Kreber A. Izbrannoe: Priroda kulturyi (Favorites: Nature culture). – М.: *ROSSPEN*, 2004. – 1008 p.

4. Kryachko V.I. Ukrayins'ka mental'nist': sotsiodaihnostychnyy aspekt.- Dysertatsiya na здobuttya naukovooho stupenya kandydata sotsiolohichnykh nauk za spetsial'nistyuu 22.00.01. - teoriya ta istoriya sotsiolohiyi (Ukrainian mentality: sotsiodaihnostychnyy aspekt).- Zaporizhzhya, *Klasychnyy pryvatnyy universytet*, 2010.- 216 p.

5. Markaryan E.S. Voprosy sistemnogo issledovaniya obschestva (Questions systems research community). – М.: *Znanie*, 1972. – 62 p.

6. Orlova E.A. Morfologiya kulturyi (The morphology of culture) // *Kulturologiya. XX vek: slovar.* – SPb.: *Univer. kniga*, 1997. – 408 p.

7. Osokin Yu.V. Sistema kulturyi (The system of culture) // *Kulturologiya. Entsiklopediya: v 2 t. Vol. 2.* – М.: *ROSSPEN*, 2007. – P. 479-483.

8. Parsons T. Sistema sovremennykh obschestv (The system of modern societies). – М.: *Aspekt Press*, 1997. 270 p.

9. Rozya Yu.Yu. Smertnist' v Ukrayini: teoretyko-sotsiolohichnyy aspekt.- Dysertatsiya na здobuttya naukovooho stupenya kandydata sotsiolohichnykh nauk za spetsial'nistyuu 22.00.01. - teoriya ta istoriya sotsiolohiyi (Mortality in Ukraine: theoretical and sociological aspekt.- thesis for the degree of candidate of sociological sciences 22.00.01. - Theory and history of sociology).- Zaporizhzhya, *Klasychnyy pryvatnyy universytet*, 2013.-218p.

10. Romanenko Yu.V., Svyatnenko I.O., Potseluyko A.O., Tashchenko A.Yu., Medvyedyeva Yu.Yu. Etnichni identychnosti v dzerkali tilesnosti ta praktyk kharchuvannya. (Ethnic identity in the mirror of physicality and nutrition practices).- K.: *Vyd-vo DUT*, 2015.-437 p.

11. Sorokin P.A. Krizis nashogo vremeni (The crisis of our time) // *Chelovek. Tsvivilizatsiya. Obschestvo / obsch. red., sost. i predisl. A.Yu. Sogomonov.* – М.: *Politizdat*, 1992. – P. 427-504.

12. Sorokin P.A. Sotsialnaya i kulturnaya dinamika: Issledovanie izmeneniy v bolshih sistemah iskusstva, istiny, etiki, prava i obschestvennykh otnosheniy (Social and Cultural Dynamics: Research of changes in large systems of art, truth, ethics, law and public relations). – SPb.: *Izd-vo Russkogo Hristianskogo gumanitarnogo Instituta*, 2000. – 1056 p.

13. Termodinamicheskiy determinizm L. Uayta. Struktura kulturyi (Thermodynamic determinism L. White. The structure of the culture). – Access: <http://theory-culture.info/teoriya-kuljtur-luajta.html>.

14. Транссексуализм (изменение пола) (Transsexualism (sex change)). – Access: <http://medportal.ru/enc/sexology/sextrable/5/>

15. Uayt L.A. Izbrannoe: Nauka o kulture (Favorites: The science of culture). – М.: *ROSSPEN*, 2004. – 960 p.

16. Uayt L.A. Ponyatie kulturyi (The concept of culture) // *Antologiya issledovaniy kulturyi: v 2 t. T. 1. Interpretatsii kulturyi.* – SPb.: *Universitet. kniga*, 1997. – P. 17-49.

17. Freyd Z. Nedovolstvo kulturoy (Civilization and Its Discontent) // *Antologiya kulturologicheskoy myisli.* – М.: *Izd-vo ROU*, 1996. – P. 151-156.

18. White, L.A. Energy and the Evolution of Culture / L.A.White // American Anthropologist, Vol. 45, No. 3, Part 1, 1943. – P. 335-356.

Святненко Іван Олександрович - докторант
Класичний приватний університет
Адреса: 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-б
E-mail: romanenko.jura@gmail.com

Svyatnenko Ivan Oleksandrovych – doctoral candidate
Classical private university
Address: 70-b, Zhukovs`kogo Str., Zaporizhzhya, 69000
E-mail: romanenko.jura@gmail.com